

Доц. А.О. Парасей-Гочер¹, доц. О.В. Фролова¹,
О.Т. Манік²

¹Український гуманітарний інститут,
кафедра педагогіки та психології

²Міжнародної академії управління персоналом

Діагностика рівнів особистісної та ситуативної тривожності в умовах воєнного стресу

Воєнні дії та пов'язана з ними соціальна нестабільність формують потужний психотравмуючий контекст, у якому особливо загострюються базові емоційні реакції особистості. Однією з найбільш поширених та чутливих емоційних відповідей на війну є тривожність, яка не лише погіршує якість життя, а й слугує фактором ризику розвитку пост-травматичних та адаптаційних розладів. У цьому контексті особливе значення має розмежування ситуативної (реактивної) та особистісної тривожності, що дозволяє краще зрозуміти, наскільки переживання людини обумовлені зовнішніми обставинами або закорінені в її індивідуальних психологічних особливостях.

Питання гендерних відмінностей у реагуванні на стресові події також залишається предметом активного наукового обговорення. Соціально зумовлені ролі, культура емоційної виразності та очікування щодо поведінки чоловіків і жінок по-різному впливають на форми прояву тривожності. Зокрема, жінки частіше демонструють відкриті емоційні реакції, тоді як чоловіки схильні до емоційної стриманості, що може призводити до недооцінки рівня їхньої психологічної напруги. У період війни ці відмінності можуть ще більше посилюватися через зміну соціальних ролей, відповідальність за родину, мобілізаційні обставини тощо.

Актуальність проблеми також підсилюється потребою в цілісному підході до вивчення психоемоційного стану, де тривожність розглядається не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими важливими чинниками: фрустрацією, агресивністю, ригідністю та смисложиттєвими орієнтаціями. Саме такий інтегративний підхід дозволяє не лише фіксувати рівень емоційної напруги, а й виявляти глибинні механізми, що лежать в основі адаптаційної або дезадаптивної поведінки в умовах кризи.

Таким чином, дослідження рівнів особистісної та ситуативної тривожності у чоловіків і жінок в умовах воєнного конфлікту є надзвичайно важливим як у науково-теоретичному, так і в прикладному аспекті. Воно дозволяє глибше зрозуміти психологічні особливості емоційного реагування різних гендерних груп, сформувані обґрунтовані висновки щодо потреб психоемоційної підтримки та розробити більш ефективні підходи до психопрофілактики та психокорекції в умовах тривалого соціального стресу.

Метою статті є здійснення емпіричного аналізу рівнів особистісної та ситуативної тривожності у чоловіків та жінок середнього віку в умовах воєнного стресу на основі методики Спілберга-Ханіна. Дослідження спрямоване на виявлення гендерних відмінностей у переживанні тривожних станів та їх взаємозв'язку з іншими психоемоційними показниками, зокрема фрустрацією, агресивністю, ригідністю та смисложиттєвими орієнтаціями. Також мета включає встановлення зв'язку між рівнем усвідомленості життя та інтенсивністю емоційного реагування на стресогенні події.

У межах дослідження розглядається, як соціальні ролі, поведінкові стереотипи та психоемоційна стабільність впливають на рівень тривожності у чоловіків і жінок. Зокрема, дослідження має на меті з'ясувати, чи є війна провідним ситуативним фактором у формуванні реактивної тривожності, чи ж визначальну роль відіграють внутрішньоособистісні характеристики. Отримані результати покликані не лише поглибити розуміння гендерної специфіки тривожності в кризових умовах, а й створити наукове підґрунтя для подальших психологічних інтервенцій у сфері психічного здоров'я населення, що переживає наслідки війни.

Виклад основного матеріалу. Методика Спілберга-Ханіна [1] дозволяє оцінити рівень двох видів тривожності:

- реактивна (ситуативна) тривожність є емоційною реакцією на поточні обставини;

- особистісна тривожність — це стійка схильність до проживання станів тривоги, які не залежать від обставин.

Опитувальник містить 40 тверджень, з яких 20 тверджень визначають ситуативну тривожність, а наступні 20 тверджень — особистісну тривожність. Досліджувані оцінюють свої відчуття за 4-бальною шкалою. Для визначення ситуативної тривожності, тобто їхні відчуття в даний момент часу 1 — ні, це не так; 2 — мабуть, так; 3 — вірно; 4 — цілком вірно.

Для особистісної тривожності, тобто як почуваються вони зазвичай: 1 — ні, це не так; 2 — мабуть, так; 3 — вірно; 4 — цілком вірно.

Обробка результатів зводиться до підсумовування балів по кожній шкалі і інтерпретується наступним чином:

20–30 балів — низький рівень тривожності;

31–45 балів — середній рівень тривожності;

46 і більше балів — визначають високий рівень тривожності.

Високі показники свідчать про підвищену тривожність, яка впливає на поведінку людини та її емоційний стан.

Низькі показники говорять про особистість стійку до стресів, спокійну.

Дана методика широко використовується в психології та психотерапії, у спорті для визначення рівня тривожності і її контролю. Середні значення результатів дослідження по методиці Спілберга-Ханіна внесемо у Таблицю 1.

Таблиця 1

Середні показники реактивної та особистісної тривожності у чоловіків та жінок

Тип тривожності	Чоловіки	Жінки
Реактивна тривожність	38,5	45,3
Особистісна тривожність	36,7	43,1

Згідно даних середніх показників реактивної та особистісної тривожності у чоловіків та жінок бачимо, що реактивна тривожність у жінок значно вища (45,3), ніж у чоловіків (38,5). Це говорить про те, що жінки емоційно більш гостро реагують на стресові моменти та невизначеність. Щодо особистісної тривожності, то у жінок вона також вища (43,1), ніж у чоловіків (36,7), що говорить про більшу схильність жінок до переживань.

Чоловіки демонструють нижчий рівень і реактивної, і особистісної тривожності, проте це може бути пов'язане із соціальними критеріями. Найперше, це норма маскулінності, яка передбачає меншу емоційність у чоловіків, тому вони намагаються приховувати або не усвідомлювати власну тривожність. Також чоловіки, яких мобілізували, часто мають набагато сильніший контроль над емоціями і це знижує рівень ситуативної тривожності. Порівняння показників груп показує, що реактивна тривожність вища за особистісну в обох групах. Це може означати, що основним фактором тривожності є війна, а не лише особливості характеру. Високі показники у жінок можна пояснити завищеною відповідальністю за дітей, родину та загальним станом невизначеності.

Для наочності продемонструємо дані у вигляді стовпчикової діаграми Рисунок 1.

Середні показники реактивної та особистісної тривожності у чоловіків та жінок

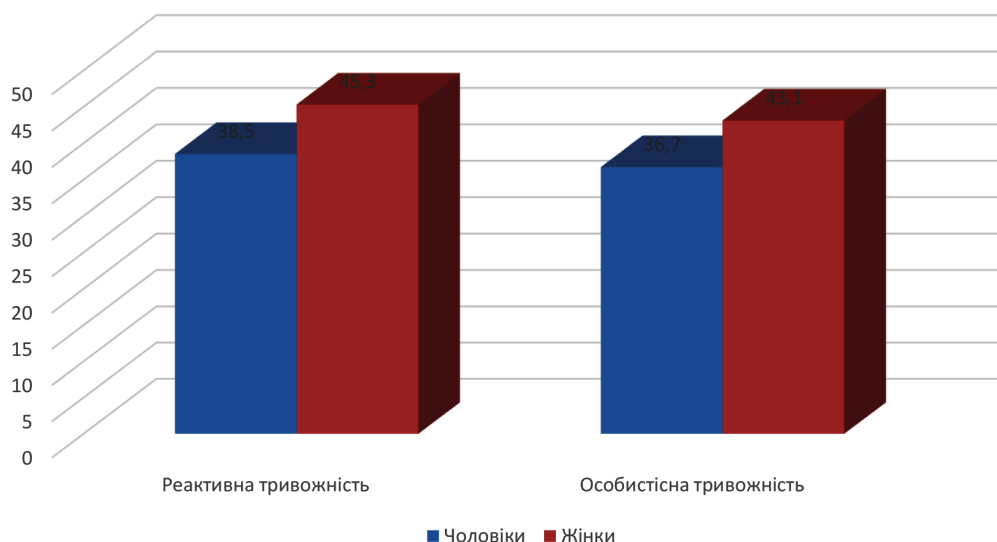

Рисунок 1. Порівняння середніх показників реактивної та особистісної тривожності у чоловіків та жінок

Діаграма показує, що різниця між реактивною та особистісною тривожністю більша у жінок, що говорить про те, що на їхній емоційний стан війна має потужніший вплив, ніж на представників сильної статі. Також, чоловіки мають менший розрив між ситуативною та особистісною тривожністю. Це свідчить, що їхня тривожність більш стабільна і є менш піддатливою ситуативним чинникам. Чітко видно, що жінки мають вищий рівень тривожності в обох категоріях і це говорить про сильніший вплив військової ситуації на жінок, ніж на чоловіків, що можна пояснити їхньою емоційною чутливістю та суспільними ролями.

Проведемо кореляційний аналіз між обома видами тривожності і дані відобразимо в таблиці 2.

Таблиця 2

Кореляційний аналіз між ситуативною та особистісною тривожністю

Показники	Реактивна тривожність	Особистісна тривожність
Реактивна тривожність	1,00	0,71 ($p<0,01$)
Особистісна тривожність	0,71 ($p<0,01$)	1,00

Згідно Таблиці 2 видно, що ми тримали високий кореляційний зв'язок між ситуативною та реактивною тривожністю $r=0,71$, $p<0,01$. Це означає, що особистості з хронічно вищою тривожністю більш схильні до сильних емоційних реакцій на кризові події.

Отже, жінки за середніми показниками мають вищий рівень як реактивної, так і особистісної тривожності в порівнянні з чоловіками.

Представники сильної статі демонструють нижчу тривожність через культурні та суспільні норми стриманості, а не через відсутність стресових ситуацій.

Основним чинником підвищеної ситуативної тривожності слугує війна і це пояснює завищені показники навіть у тих, хто зазвичай не мав високого рівня особистісної тривожності.

Кореляційні попередні аналізи окремих психодіагностичних методик допомогли отримати розгорнуту ситуацію стосовно смисложиттєвих орієнтацій, психоемоційного стану та рівня тривожності у опитуваних. Проте, кожна методика розглядалася відокремлено і це не дозволяє оцінити і встановити взаємозв'язки між різними психологічними показниками. Вище було встановлено, що у чоловіків показник цілеспрямованості вищий, але нижчий рівень тривожності. Жінки мають вищу загальну тривожність та фрустрацію, що однозначно впливає на їхню усвідомленість життя. Агресивність більш характерна чоловікам, тоді як реактивна тривожність та ригідність частіше проявляється у жінок.

Але не зовсім зрозуміло чи вище задані показники є статистично співвідносними. До прикладу, чи існує зв'язок між ригідністю та фрустрацією, чи точно люди з підвищеним рівнем смисложиттєвих орієнтацій мають нижчий рівень психологічної та емоційної напруги, чи має вплив високий рівень цілеспрямованості на зменшення тривожності.

Проведений загальний кореляційний аналіз допоможе встановити взаємозв'язки між даними усіх трьох методик і дасть відповідь на поставлені вище запитання. Отже, загальний кореляційний аналіз поєднує в собі оцінку смисложиттєвих орієнтацій (по Крамбо і Махолік), психоемоційний стан (за Айзенком) та рівні тривожності (за Спілбергом-Ханінім).

Дані загального кореляційного аналізу внесемо в Таблицю 3.

Таблиця 3

Загальний кореляційний аналіз

Показники	Мета життя	Процес життя	Результативність життя	Тривожність	Фрустрація	Агресивність	Ригідність
Мета життя	1,00	0,72 ($p<0,01$)	0,65 ($p<0,01$)	-0,48 ($p<0,01$)	-0,32 ($p<0,05$)	-0,12 ($p>0,05$)	-0,28 ($p<0,05$)
Процес життя	0,72 ($p<0,01$)	1,00	0,81 ($p<0,01$)	-0,54 ($p<0,01$)	-0,36 ($p<0,05$)	-0,18 ($p>0,05$)	-0,29 ($p<0,05$)
Результативність життя	0,65 ($p<0,01$)	0,81 ($p<0,01$)	1,00	-0,62 ($p<0,01$)	-0,51 ($p<0,01$)	-0,24 ($p>0,05$)	-0,35 ($p<0,05$)
Тривожність	-0,48 ($p<0,01$)	-0,54 ($p<0,01$)	-0,62 ($p<0,01$)	1,00	0,68 ($p<0,01$)	0,52 ($p<0,01$)	0,45 ($p<0,05$)
Фрустрація	-0,32 ($p<0,05$)	-0,36 ($p<0,05$)	-0,51 ($p<0,01$)	0,68 ($p<0,01$)	1,00	0,61 ($p<0,01$)	0,53 ($p<0,01$)
Агресивність	-0,12 ($p>0,05$)	-0,18 ($p>0,05$)	-0,24 ($p>0,05$)	0,52 ($p<0,01$)	0,61 ($p<0,01$)	1,00	0,49 ($p<0,05$)
Ригідність	-0,28 ($p<0,05$)	-0,29 ($p<0,05$)	-0,35 ($p<0,05$)	0,45 ($p<0,05$)	0,53 ($p<0,01$)	0,49 ($p<0,05$)	1,00

Згідно даних загального кореляційного аналізу вищий рівень цілеспрямованості та результативності життя пов'язаний з низькою тривожністю ($r=-0,48$ до $-0,62$, $p<0,01$). Це говорить про те, що смислоттєві орієнтації мають захисну функцію.

Аналіз вказує на взаємозв'язок між фрустрацією та агресивністю. Вищий рівень фрустрації призводить до вищого рівня агресивності ($r=0,6$, $p<0,01$). Це говорить про те, що досліджувані, які незадоволені життям, можуть бути більш конфліктними та демонструвати роздратованість.

Дані аналізу вказують на позитивний взаємозв'язок тривожності та фрустрації. Особистості, які мають жорсткий спосіб мислення частіше піддаються незадоволеності (фрустрації) ($r=0,53$, $p<0,01$) та відчувають тривожність ($r=0,45$, $p<0,05$). Це говорить про те, що в адаптації до змін виникають неабиякі складнощі, а адаптація є важливою у військових умовах.

Отже, люди з високим рівнем усвідомленості життя менш незадоволені та тривожні. Фрустрація та агресивність взаємопов'язані і це вказує на емоційні проблеми опитуваних. Жорстке мислення є негативним фактором, що підсилює стресові моменти та стани.

Загальний кореляційний аналіз показав значні взаємозв'язки між смислоттєвими орієнтаціями, психоемоційними станами та рівнями тривожності. Це допомагає краще зрозуміти психологічні особливості жінок та чоловіків у кризі середнього віку в умовах війни. У чоловіків особливо виражені показники осмисленості життя і це впливає на зниження рівня їхньої тривожності та фрустрації. Ці показники мають сильніші негативні кореляції з фрустрацією ($r=-0,32$) і тривожністю ($r=-0,48$).

Для жінок цей зв'язок також є суттєвим, але він менш виражений. Це говорить про те, що емоційний стан представниць прекрасної статі залежить від зовнішніх обставин, таких як соціальна підтримка, сімейний стан.

Військові умови підвищують рівень тривожності навіть у людей з високим рівнем осмисленості життя, проте їхня стресостійкість (резилентність) все ж таки є вищою.

Чоловіки демонструють вищу агресивність, при цьому залишаючись менш тривожними. Нижчий рівень тривожності у чоловіків (18,6) проти жінок (22,8) можна пояснити суспільними факторами, оскільки чоловіки виявляють більшу стриманість у проявленні тривожності, а це узгоджується з традиційними соціальними ролями. Проте, вони частіше агресують (21,1) проти жінок (18,5). Взаємозв'язок між фрустрацією та агресивністю виявився сильнішим у чоловіків ($r=0,61$, $p<0,01$). Це свідчить про те, що є труднощі у контролі емоцій в кризових ситуаціях. Отримані дані можуть означати, що чоловіки намагаються компенсувати підвищений рівень внутрішнього стресу агресивною поведінкою, яка проявляється у міжособистісних конфліктах.

У жінок більш виражена ригідність, яка корелює з фрустрацією ($r=0,53$, $p<0,01$), ніж у чоловіків. Це говорить про меншу гнучкість у мисленні та пове-

дінці жінок і вони важче проживають втрати та певні зміни. Незадоволеність у жінок також більше пов'язана з тривожністю ($r=0,68$, $p<0,01$). І цей показник більший, ніж у чоловіків, що свідчить про психоемоційну неврівноваженість, як відповідь на зовнішні проблеми. В умовах війни ці процеси посилюються, оскільки жінки найчастіше підтримують родину, дітей та пристосовуються до нових реалій життя. Ці фактори підтверджують емоційне виснаження жінок, яке вони проживають через неможливість контролювати ситуацію, в той час як чоловіки на це реагують агресивно або соціально стримано.

Війна є спільним тригером підвищеної тривожності у всіх досліджуваних. Ситуативна тривожність в обох групах респондентів має вищий рівень, ніж особистісна. Це говорить про це, що тривожність є реакцією на військові умови, а не тільки особистісною рисою. Жінки мають сильніший рівень ситуативної тривожності (45,3) в порівнянні з чоловіками (38,5). Це можна пояснити їхньою здатністю до більш глибокого емоційного проживання загрозливих ситуацій. У чоловіків взаємозв'язок між особистісною та ситуативною тривожністю слабший ($r=0,45$) проти жінок ($r=0,71$), що говорить про більш виражену стресостійкість у чоловіків.

Отже, війна є найголовнішим стресовим чинником, який має вплив на всіх, проте жінки на нього реагують більш емоційно. У кризі середнього віку військовий стан менше впливає на чоловічу реактивну тривожність, але проявляється через підвищену агресивність та фрустрацію. Високий рівень усвідомленості життя не повністю захищає від тривожності, проте не знижує рівень агресивності. Чоловіки краще адаптуються до змін, натомість частіше намагаються приховати свої емоції, що в майбутньому може призвести до латентної форми стресу.

Ригідність та фрустрація у жінок відіграють велику роль для їхнього психологічного стану і це вказує на складність до адаптації в кризових умовах. Усвідомленість життя жінок пов'язана з нижчим рівнем тривожності, проте вони більш емоційно вразливі до зовнішніх впливів.

Спільними особливостями для респондентів обох груп є демонстрація високого рівня ситуативної тривожності, що підкреслює значний вплив війни на психіку людей. Особистості з високим рівнем смислоттєвих орієнтацій мають вищий показник емоційної стійкості незалежно від статі. Чоловіки намагаються компенсувати напруженість через агресію, а жінки знімають напругу тривожністю та незадоволеністю.

У процесі емпіричного дослідження також було проведено спостереження за кризовими проявами у поведінці чоловіків та жінок. Це дало змогу доповнити результати психодіагностичних методик реальними спостереженнями. Враховувалися реакції, стиль комунікації та поведінкові особливості. Результати спостережень показали, що жінки нагадали відкрито говорити про свої страхи, тривогу та невпевненість у майбутньому. Їх емоційний стан

у більшості випадків був неврівноваженим, що характеризується напруженістю, тривожністю у виразі обличчя, частим уточненням поставлених запитань тощо. Дехто з жінок проявляв незадоволеність, а коли питання торкалося сенсу життя, то найбільше говорили про родину та дітей, професійна сфера та її реалізація згадувалися рідше. Важливим для жінок було бажання обговорювати відповіді на задані запитання між собою, що говорить про важливість для них соціальної підтримки.

Чоловіки з небажанням ділилися своїми емоціями, відповідали коротко, не вкладаючи особливих почуттів, що говорить про приглушення переживань. Вони намагалися постійно контролювати власну поведінку, а на запитання, які торкалися особистих тем, інколи проявляли роздратування. Більшість з чоловіків не бажали обговорювати майбутнє, що демонструє їхню здатність діяти, вирішуючи проблеми. Деякі чоловіки проявляли жорсткість мислення, що може утруднювати прийняття нових реалій. Окремі особистості демонстрували невдоволення самим експериментом, пояснюючи це тим, що запитання не мають змісту. У їхній мові звучали нотки агресії або сарказму.

Отже, підсумовуючи результати спостереження можна побачити, що жінки більш емоційно відкриті, а чоловіки стримані, перші обговорюють переживання, а другі — дії. У жінок частіше спостерігалася тривожність, а у чоловіків — ригідність. Оскільки війна гостро поставила екзистенційні питання для обох груп, то чоловіки демонстрували перебіг кризи страхом втрати контролю над життям, а жінки — емоційною нестабільністю.

Дані спостереження підтверджують результати психодіагностичних методик про те, що жінки більше демонструють тривожність та фрустрацію, а чоловіки проявляють агресивність та ригідність. Визначено, що представниці прекрасної статі більш комунікативні, а сильна частина респондентів проявляла емоційну відокремленість.

Отримані результати можна використати у розробці рекомендацій стосовно психологічної підтримки людей середньої дорослості в умовах війни.

Висновки. Результати емпіричного дослідження засвідчили наявність статистично значущих гендерних відмінностей у рівнях як ситуативної, так

і особистісної тривожності. Жінки середнього віку в умовах воєнного стресу демонструють вищі показники тривожності, що свідчить про їхню більшу емоційну чутливість до зовнішніх загроз, підвищене почуття відповідальності за близьких і соціально зумовлену відкритість до вербалізації емоційних переживань. Чоловіки, натомість, продемонстрували нижчий рівень тривожності, що, ймовірно, пов'язано з соціальними нормами маскулінності, стриманістю у вираженні емоцій та прагненням до контролю над ситуацією.

Проведений кореляційний аналіз підтвердив сильний зв'язок між ситуативною та особистісною тривожністю (особливо серед жінок), що вказує на високий рівень загальної емоційної напруги та меншу стресостійкість. Крім того, виявлено, що смисложиттєві орієнтації мають виражену захисну функцію, корелюючи з нижчим рівнем тривожності, фрустрації та ригідності. Це підтверджує важливість особистісного ресурсу осмисленості життя як чинника психологічної стабільності в умовах війни.

Значущі зв'язки між фрустрацією, агресивністю та ригідністю свідчать про наявність загальної схеми емоційного реагування на воєнну ситуацію: у чоловіків така напруга частіше проявляється через агресію, у жінок — через тривожність і фрустрацію. Отримані результати підтверджені також спостереженнями за поведінкою респондентів, які демонстрували типові гендерні відмінності у вираженні емоцій та комунікативних патернах.

Загалом, війна виступає потужним ситуативним тригером для підвищення тривожності в обох статевих групах, однак жінки більш емоційно залучені та вразливі до соціально-психологічного тиску. Отримані результати можна використати для створення гендерно чутливих програм психоемоційної підтримки, орієнтованих на підвищення стресостійкості, розвиток копінг-стратегій та підтримку смисложиттєвих ресурсів у дорослого населення, що переживає наслідки воєнного конфлікту.

Список використаної літератури

1. Методика «Шкала тривожності Спілберґера–Ханіна» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.scribd.com/document/853112208/>

Діагностика рівнів особистісної та ситуативної тривожності в умовах воєнного стресу

Доц. А.О. Парасей-Гочер¹, доц. О.В. Фролова¹, О.Т. Манік²

¹Український гуманітарний інститут, кафедра педагогіки та психології

²Міжнародної академії управління персоналом

У статті представлено результати емпіричного дослідження особистісної та ситуативної тривожності у чоловіків і жінок середнього віку в умовах воєнного конфлікту. Основною метою дослідження було виявлення гендерних відмінностей у рівнях тривожності та аналіз їх взаємозв'язків із іншими психоемоційними показниками — фрустрацією, агресивністю, ригідністю, а також смисложиттєвими

орієнтаціями. Для оцінки тривожності використано методику Спілберга-Ханіна, що дозволила розмежувати ситуативну (реактивну) та особистісну тривожність. Результати показали, що жінки демонструють вищі показники як ситуативної, так і особистісної тривожності порівняно з чоловіками. Встановлено сильний кореляційний зв'язок між двома видами тривожності, особливо у жінок, що вказує на високий рівень емоційного реагування на стрес. Також виявлено, що смисложиттєві орієнтації (мета, процес і результативність життя) обернено корелюють із тривожністю та фрустрацією, що свідчить про їхню захисну функцію. Поведінкові спостереження підтвердили отримані результати: жінки більш емоційно відкриті, демонструють вищий рівень тривожності та потребу в соціальній підтримці, у той час як чоловіки частіше реагують агресивно або стримано.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що війна є потужним ситуативним чинником, який підвищує рівень тривожності в обох статевих групах, однак жінки демонструють вищу емоційну вразливість. Отримані дані можуть бути використані при створенні програм психологічної допомоги та психопрофілактики, з урахуванням гендерних особливостей реагування на кризові події.

Ключові слова: тривожність, ситуативна тривожність, особистісна тривожність, гендерні відмінності, воєнний стрес, фрустрація, агресивність, ригідність, смисложиттєві орієнтації, психоемоційний стан.

Diagnosis of trait and state anxiety levels under war-related stress

Assoc. prof. A.O. Parasiei-Hocher¹, assoc. prof. O.V. Frolova¹, O.T. Manik²

¹Ukrainian Institute of Arts and Sciences

²Interregional Academy of Personnel Management

The article presents the results of an empirical study on trait and state anxiety among middle-aged men and women in the context of armed conflict. The main objective of the research was to identify gender differences in anxiety levels and analyze their correlations with other psycho-emotional indicators such as frustration, aggressiveness, rigidity, and life meaning orientations. The study employed the Spielberger-Hanin anxiety scale, which allows for a clear distinction between state (situational) and trait anxiety.

The findings revealed that women demonstrate higher levels of both state and trait anxiety compared to men. A strong correlation between the two types of anxiety was identified, particularly among women, indicating a heightened emotional response to stress. It was also found that life meaning orientations (goals, process, and life effectiveness) negatively correlate with anxiety and frustration, emphasizing their protective psychological function. Behavioral observations confirmed the test-based findings: women appeared to be more emotionally expressive, reported higher anxiety, and showed greater need for social support, whereas men more often responded with aggression or emotional restraint.

In summary, war is shown to be a powerful situational factor that increases anxiety levels in both genders; however, women display higher emotional vulnerability. The obtained data may be applied in the development of psychological support and prevention programs, taking into account gender-specific patterns of emotional response during crisis situations.

Key words: anxiety, state anxiety, trait anxiety, gender differences, war-related stress, frustration, aggressiveness, rigidity, life meaning orientations, psycho-emotional state.

Контактна інформація: Парасей-Гочер Аліна Олександрівна —
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології
Українського гуманітарного інституту,
м. Буча, Київська обл., вул. Інститутська 14, 08292, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2340-5903>

Стаття надійшла до редакції 23.09.2025 р.